

EXTRACTES DELS INFORMES DEL SÍNDIC DE GREUGES DE CATALUNYA

INFORME 2001

(...)

De l'esmentat article 20 de la Convenció es desprèn que les institucions adequades per a la cura dels infants han de ser el darrer recurs, el que va després de l'acolliment familiar; i també que ha de ser utilitzat tan sols quan és necessari i adequat.

(...)

Actuació d'ofici núm. 857/01

Facilitar els acolliments

Vam obrir una actuació d'ofici a fi de tenir un coneixement més profund sobre un assumpte que diversos ciutadans havien exposat a aquesta Institució (queixes núm. 212/01, 262/01 i 644/01): la diferent quantitat que rebien les famílies acollidores extenses i alienes. En el tràmit d'aquests expedients, el Departament de Justícia va informar-nos que a totes les famílies acollidores se'ls atorgava un ajut base en concepte de manutenció, educació i formació integral del menor, i que aquest era més alt per a les famílies acollidores alienes que tenien, a més, un mínim assegurat per raó de diverses circumstàncies. Aquest ajut base es complementava segons les necessitats específiques de cada infant: minusvalies, colònies, escoles especials, etc.

El Departament afegia que estava previst un increment en el mòdul general en els casos de grups de germans o menors, el qual variava d'acord amb el nombre de menors acollits, i recordava que un dels objectius de la creació de l'Institut Català de l'Acolliment i l'Adopció havia estat la potenciació de l'acolliment simple en família aliena i, a aquest fi, s'havia fet un esforç econòmic d'augmentar l'ajut que es concedia a les famílies alienes amb el propòsit de premiar la voluntarietat, l'altruisme i l'actuació desinteressada d'aquestes famílies que no tenen cap parentiu amb el menor acollit.

Estudiada aquesta resposta indicàrem al Departament que el seu informe no deia en quina normativa s'empara la distinció en la quantitat i les condicions requerides per als ajuts, i li vam fer les consideracions següents:

a) L'explicació sobre la diferència en el pagament no semblava una argumentació bàsica, per tres raons: l'acolliment en família extensa és més freqüent en famílies sense mitjans econòmics ni forma d'obtenir-ne; per justícia distributiva, a igual treball correspon igual remuneració; i en consideració de l'article 7 de la Llei 8/1995, d'atenció i protecció dels infants i adolescents, que estableix el principi d'igualtat segons el qual tots els infants han de ser tractats igual per la llei.

b) L'objectiu de potenciar l'acolliment en família aliena no té relació amb una diferent remuneració d'un tipus d'acolliment o altre, atès que no ens referim a famílies professionals, sinó voluntàries.

c) No creiem que la família acollidora extensa hagi de tenir menys ajuts a causa dels llaços de sang que la uneixen amb els infants acollits, ja que la tasca tradicional de complementació i col·laboració dels avis i oncles en la criança dels fills, esdevé en aquests casos de substitució parental fent-la assimilable a l'aliena.

d) Es tracta que l'atenció en l'acolliment familiar ofereixi uns mínims de qualitat tant de dotació econòmica com de suport psicosocial.

En el moment de finalitzar la redacció d'aquest Informe estem a l'espera de rebre la resposta a les nostres consideracions.

INFORME 2002

(...)

perquè continua sent motiu de preocupació que sigui un recurs minoritari en contrast amb el que estableix la Convenció de les Nacions Unides sobre els Drets dels Infants; aquí arriben molt poques queixes referents a l'acolliment familiar; a més a més és poc visible en la nostra societat, poc conegut com a mitjà de suport i ajuda als pares dels infants i adolescents en risc; no es disposa encara d'acolliment familiar professional; i finalment, observem que el capteniment de la institució responsable no es correspon amb les necessitats i el moment actual (vegeu actuacions d'ofici núm. 2237/02 i altres).

Així, hem pogut recollir que algunes de les raons per no jugar fort en aquest assumpte es basen en el fet que els pares prefereixen que els seus fills estiguin en centres o bé les que addueixen que la temporalitat de l'acolliment és un obstacle perquè siguin professionalitzats i remunerats, i que malgrat que està prevista en diversos països del nostre entorn cultural, no pot ser objecte d'una translació automàtica a la legislació catalana. Raons que no ens semblen ajustades a la realitat ni convincents, tenint en compte les experiències ja consolidades de la immensa majoria de països europeus i ara ja també les d'altres comunitats autònomes. Cal recordar que els primers esborranys de decret de professionalització de famílies acollidores són anteriors al traspàs de l'anterior DGAI al Departament de Justícia, i que no hi ha hagut una evolució cap endavant en aquest sentit, fet que lamentem.

(...)

Sí que ha arribat a aquesta Institució la disconformitat i la queixa d'avis i oncles acollidors per la insuficient quantitat atorgada com a ajut, quantitat sotmesa a la renda familiar, en contraposició amb els ajuts atorgats a les famílies alienes (vegeu seguiment de l'actuació d'ofici núm. 857/01 i actuació d'ofici núm. 4322/02), assumpte que es relata a continuació. Hem recollit les seves dificultats en la criança d'aquests nois i noies que ja tenen una història de mancances i patiment, dificultats a les quals s'afegeix en un bon nombre de casos l'escassetat de recursos econòmics. La manca de reconeixement d'aquesta necessitat d'equiparació d'ajuts és un assumpte que entristeix

perquè perpetua una desigualtat de tracte cap a dos grups d'acollidors i esdevé també una desigualtat de qualitat de vida per a dos grups d'infants.

(...)

hi ha hagut una tendència a cercar l'acolliment per als infants per als quals no es preveu un retorn amb les famílies biològiques, amb el risc que es desvirtuï el caràcter propi de l'acolliment com un recurs alternatiu d'ajuda a la família biològica i esdevingui en darrer terme un recurs que s'aplica després de llargues estades als centres.

(...)

Seguiment de l'actuació d'ofici núm. 857/01

(pàg. 191 del BOPC núm. 275, de 22 de març de 2002)

Facilitar els acolliments familiars

L'any 2001 el Síndic va suggerir al Departament de Justícia, el qual era competent en els acolliments familiars en aquell moment, que considerés la necessitat d'augmentar l'ajut atorgat a les famílies acollidores extenses, sense diferenciació amb les alienes, suggeriment sustentat amb motius àmpliament argumentats. Havien també arribat a aquesta Institució, i n'han seguit arribant, demandes de familiars acollidors en el mateix sentit, explicitant com els era difícil atendre les necessitats dels infants acollits.

El Departament no respongué a aquest suggeriment, que va ser reiterat en dues ocasions durant l'any 2002. Finalment es cloqué l'expedient entenent que no havia estat acceptat, fet que el Síndic lamenta en conèixer les situacions de mancança en què viuen sovint aquests infants i adolescents tutelats per l'Administració i atesos pels avis o oncles.

Actuació d'ofici núm. 4322/02

Grup d'avis AVIS.NÉTS.com

(...)

Com que un dels temes que plantegen de forma reiterada són els ajuts que reben de l'Administració, que consideren molt insuficients, van escriure una carta al Síndic de Greuges en la qual exposaven les seves dificultats econòmiques. En la sessió en què va

participar l'Adjunt per als Infants, van exposar alguns dels problemes que tenen per atendre els néts: la complexitat de tenir la cura d'un infant però no tenir-ne la tutela; la dificultat per arribar a final de mes; els papers que han de presentar per cobrar les ulleres o el dentista; el problema que implica de vegades la cerca d'una plaça escolar, etc. I manifestaren que esperaven més del Departament de Benestar i Família: esperaven que els facilités aquesta feixuga tasca amb un ajut econòmic que ho englobés tot per poder atendre totes les necessitats dels néts sense patir tant, i així tampoc no haver de presentar les factures, amb els viatges que això requereix, algun tipus de prioritat o de reserva de places escolars, etc. I una cosa més que no explicitaven: el dret a fer d'avis, del qual, per les circumstàncies explicades, es veien privats. Això augmentaria la seva autoestima i redundaria en benefici dels seus néts.

INFORME 2003

Una de les qüestions pendents (vegeu seguiment queixa núm. 4322/02) respecte als ajuts és la necessària, i repetidament demanada, equiparació del que reben les famílies acollidores alienes i les famílies acollidores extenses, pels motius que hem exposat en informes anteriors. Tal com s'explica en el relat dels avis acollidors, el mes d'abril de 2003 el Departament de Benestar i Família va acceptar el nostre suggeriment en aquest sentit, però sense concretar quan es faria efectiu. Cal tenir en compte que als avis i oncles acollidors no se'ls ha apujat ni tan sols l'IPC des que els ajuts van instituir-se, i que aquesta situació ocasiona una càrrega afegida a la cria dels infants acollits per part de la família, ateses les particularitats pròpies d'aquest tipus d'acolliment.

També respecte als ajuts, el Síndic, arran de la queixa presentada per una associació de famílies acollidores, ha fet constar que

(...)

- l'acolliment familiar no es proposa com a primera mesura sinó que els infants hi arriben quan ja han passat molts anys en centres residencials i després de molt temps d'intervenció dels serveis socials i els equips d'atenció a la infància i l'adolescència; a causa de les llistes d'espera d'aquests i de l'allargament dels processos, el tipus d'acolliment que necessiten aquests nois i noies ha de ser permanent, pel fet que normalment ja s'han esgotat abans les possibilitats de millora del nucli familiar;

- la normativa catalana no preveu l'acolliment permanent, mentre que la majoria dels acolliments que es fan són d'aquest tipus. Hi ha pocs infants que retornen a casa, i encara menys que hi tornin aviat. Aquest fet genera disfuncions, ja que les famílies acollidores es preparen per a la separació i la pèrdua del retorn de l'infant al seu nucli, i després cal acompanyar-les en l'allargament indefinit d'aquest acolliment, que a la pràctica esdevé permanent; en conseqüència, es necessiten moltes més famílies, mentre que, si els acolliments fossin temporals, les mateixes

famílies serviren per a diversos infants, i es disposaria per tant, d'un banc de famílies més ampli;

- el suport a les famílies biològiques és insuficient per permetre el retorn dels infants amb la seva família per la saturació de casos dels EAIA, que no permet oferir-los un acompanyament proper, i per la manca de recursos disponibles per ajudar aquests pares a sortir de la greu situació en la qual es troben; en aquest sentit, s'assenyala que si fos possible una intervenció preventiva dels serveis socials amb les famílies en un moment més inicial de l'emergència de les greus dificultats en què es troben, es podria evitar el deteriorament que s'instaura sovint de forma crònica;

- malgrat que s'ha observat una millora dels ajuts econòmics a les famílies, amb un augment de l'ajut bàsic i l'atorgament de plus especials per diverses circumstàncies, els ajuts per acolliments familiars d'urgència són massa justos, ja que són un acolliment que requereix que un adult del nucli familiar acollidor no treballi fora de casa per atendre l'infant les vint-i-quatre hores del dia;

- es destaquen els problemes derivats del sistema de visites dels infants acollits amb els seus pares, especialment en relació amb l'horari i el lloc en el que es fan. Pel que fa a l'horari, quan les visites són en locals de la DGAIA, els nois i noies han de perdre classe per veure els pares, i els acollidors han d'acompanyar-los també en horari de treball.

També als pares biològics se'ls exigeix que tinguin una feina, però després se'ls demana que tinguin lliure un matí o una tarda per veure els fills. Això comporta inconvenients importants, fet que ha generat peticions repetides perquè aquests locals estiguin oberts els caps de setmana. Diverses ICIF intenten que aquestes visites a la DGAIA siguin les menys possible, a fi de normalitzar els contactes infants-pares majoritàriament, però sempre queda un grup en què cal que les visites siguin vigilades pels Mossos d'Esquadra.

En conclusió, el Síndic va creure convenient fer arribar els següents suggeriments al Departament de Benestar i Família, atès que es consideren mesures necessàries

perquè l'acolliment familiar s'implanti amb normalitat com a primer recurs alternatiu a la família, tal com estableix la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets dels infants:

1. Que s'enduguin mesures que facin possible les propostes d'acolliment familiar com a primera mesura per part dels EAIA i dels equips tècnics dels centres d'acolliment.

2. Que es revisi la legislació catalana a fi que prevegi altres tipus d'acolliment a més a més dels actualment previstos, entre altres l'acolliment familiar permanent.

3. Que s'estableixin mesures per millorar i adequar els horaris i els espais de visita dels infants amb els seus pares, quan no poden portar-se a terme amb normalitat, com seria desitjable.

4. Una major i més continuada difusió de l'acolliment familiar, que permeti augmentar el nombre de famílies acollidores disponibles, a fi que els infants i els adolescents que es troben en llista d'espera per a aquest recurs puguin accedir-hi.

5. Que es facin les actuacions pertinents per donar un millor tractament fiscal a les famílies acollidores.

Aquests suggeriments han estat fets recentment.

Seguiment de l'actuació d'ofici núm. 4322/02

(pàg. 188 i 189 del BOPC núm. 409, de 26 de març de 2003)

Grup d'avis acollidors del districte de Sant Andreu de Barcelona AVIS.NÉTS.com

En relació amb la insuficiència d'ajuts que reben els avis acollidors dels seus néts, el Síndic va exposar les preocupacions d'aquest grup d'avis acollidors, relatades en l'Informe corresponent a l'any 2002, i va suggerir al Departament de Benestar i Família que les dificultats de caràcter econòmic es corregeixin amb l'augment dels ajuts base; que es prenguin les mesures necessàries per evitar el retard en la

regularització de l'acolliment; que es faciliti l'obtenció dels permisos de sortida de Catalunya i dels altres tràmits que per a ells constitueixen un esforç suplementari a la cria dels infants amb dificultats.

El Departament respongué que era voluntat seva dirigir els seus esforços envers l'equiparació de l'ajut econòmic base ofert a les famílies acollidores alienes i extenses. Respecte dels altres punts esmentats, el Departament digué que, quan no era possible agilitar la resolució, s'emetia un certificat en el qual es feia constar que la regularització de l'acolliment es trobava en tràmit; respecte dels permisos de sortida de Catalunya, s'estudiava trobar-hi alternatives com ara els permisos oberts.

Els promotors tornaren a exposar les seves dificultats, i com que encara no s'havia concretat l'augment previst, el Síndic va tornar a adreçar-se al Departament de Benestar i Família exposant els diversos problemes plantejats. El tema principal seguien essent els ajuts econòmics, però s'insistí també en els altres, que exposem a continuació:

- els perjudicis del retard en la regularització de l'acolliment, pel fet que les autoritzacions d'estada a les quals es refereix el Departament sovint no són acceptades per les institucions i organismes amb els quals han de fer tràmits; i entre ells es troben: el padró, el registre civil, la seguretat social, l'escola, el mateix Departament de Benestar i Família per a la concessió d'ajuts a les famílies amb infants petits, l'Administració de l'Estat per a les ajudes a fills a càrrec. Els avis exposen que l'acceptació o no d'aquesta autorització per part de les institucions depèn de la bona voluntat del funcionari que ha de fer el tràmit;
- la dificultat que suposa per a ells demanar cada vegada que volen sortir de Catalunya l'autorització administrativa, que els treu llibertat de moviments i els obliga a planificar qualsevol sortida amb molt de temps per sol·licitar el permís i rebre l'autorització;
- la càrrega econòmica que els representen, amb els seus escassos mitjans econòmics, les despeses de transport, llibres de text, material escolar i excursions

escolars, i la seva sol·licitud que sigui l'Administració qui es faci càrrec d'aquestes despeses, com a tutora dels infants;

- la impossibilitat d'accedir a les beques de menjador, atès que al barri del Bon Pastor hi ha hagut una gran arribada d'immigrants sense recursos que necessiten aquestes beques, i no h poden accedir ells perquè no s'han augmentat les dotacions pressupostàries d'acord amb l'increment de les necessitats.

Estudiada tota la informació d'aquest expedient, i d'acord amb els suggeriments que hem anat fent arribar al Departament, vam creure convenient recollir-los i trametre'ls-hi de nou, de la forma que segueix:

En primer lloc, la necessitat que es concreti un perfil més complet de la figura i les responsabilitats de la família acollidora extensa com a guardadora dels infants, i de les responsabilitats de l'Administració com a tutora d'aquests. En aquest sentit, exposarem que fóra bo determinar de què s'haurien de fer càrrec els tutors i de què els guardadors.

En segon lloc, volguérem reiterar la necessitat d'equiparar els ajuts base a les famílies acollidores extenses amb els ajuts a les famílies acollidores alienes. Aquest suggeriment, que havia estat acceptat pel Departament el mes d'abril, no està encara concretat, i creiem que és especialment urgent, atès que l'ajut de 190 euros que actualment reben les famílies acollidores alienes no ha estat incrementat en cap moment amb la pujada de l'IPC. Tot això, juntament amb la situació econòmica de molts dels avis i oncles acollidors, així ho requereix.

En tercer lloc, i pel que fa a la regularització de l'acolliment, cal insistir en la necessitat de l'agilitació dels tràmits administratius, atès que el retard d'aquests té conseqüències negatives en una etapa tan delicada de l'acolliment com és el seu inici. Tot i més, tenint en compte que aquest tipus d'acolliment té la seva arrel en l'impossible o inadequat exercici de la pàtria potestat dels pares dels infants i fills dels avis acollidors, amb el sentiment de fracàs i el patiment que comporta. Les

mancances econòmiques per atendre les despeses del nét són un element més de patiment, però, en aquest cas, evitable.

Així, hem dit al Departament que és en benefici de tots els infants i els adolescents que es troben en aquest recurs d'acolliment familiar en família extensa que ens hi adresem en relació amb aquest assumpte. Aquests suggeriments han estat fets recentment i es troben pendents de resposta.